

Cuprins

O dezbatere crucială despre Tradiția ortodoxă în Imperiul Otoman (1750–1821), în istorie și actualitate

(diac. Ioan I. Ică jr) 7

1821 — sfârșit tragic al unei lumi, început al alteia noi (7) /
1821 — sfârșitul unei lungi controverse, fundalul ei (10) /
Redescoperirea controversei în a doua jumătate a secolului XIX (13) / Semnalări din manuscrise (24) / „Colivarii”, mișcare de renaștere spirituală (26) / „Colivarii”, grupare tradiționalistă anacronică — prima monografie (32) / Doi „anticolivari” athoniți din secolul XIX și campaniile lor (35) / „Colivarii”, într-o viziune filozofică despre identitatea „elenismului” (46) / Ediții, simpozioane, monografiile teologice (55) / Corespondențele inedite și revelațiile lor (62) / „Colivarii”: tradiție, Iluminism și identitate în Sud-Estul otoman al Europei (70) / În context — „colivari” și/sau „fanarioți” (73) / Un catalizator — flota rusă în Arhipelag (75) / Culminația conflictului — scrisorile sinodale ale Fanarului — retrageri (77) / Condamnați, „colivarii” afirmă Tradiția prin tipărituri programatice (80) / Controversele reluate după 1800 în Athos — Teodorit și Nicodim (82) / „Tomosul” din 1807 și reacția apologetică a lui Atanasie din Chios (85) / „Demonstrația” atanasiană — apologia istorică și canonică (89) / — apologia harismatică (96) / — zece

teze despre tradiție (97) / Apologia-mărturisire nicodimiană (99) / Cealaltă Apologie nicodimiană și redescoperirea ei (106) / O Apologie în două ediții și explicația lor (114) / Apologia mariologică nicodimiană — origine (118) / — argumentația teologică (120) / Epistola lui Atanasie către Nicodim — critica persoanei (124) / — critica teologică (126) / Două tipuri de teologhisire „colivară” (128) / Sensul „revizuirii” nicodimiene (129) / Privire retrospectivă (131) / Tradițiile împotriva Tradiției (133) / Canonizare, fără receptare (136)

I

Fișele personajelor

Macarie al Corintului (1731–1805)	141
Atanasie din Paros (1721–1813)	147
Nicodim Aghioritul (1749–1809)	161
Patriarhi ecumenici (1748–1821)	171

II

Scrisori, decrete și tomosuri patriarhale

1. Scrisoare sinodală a patriarhului Teodosie II (iulie 1772)	215
2. Altă scrisoare a patriarhului Teodosie II (iunie 1773)	218
3. Scrisoarea patriarhului Samuil (1773 sfârșit)	222
4. Sinaxa de la Cutlumusiu (aprilie 1774)	225
5. Mărturisirea „colivarilor” (aprilie 1774)	229
6. Decretul sinodal de condamnare a „colivarilor” de patriarhul Sofronie II (iunie 1776)	240
7. Reabilitarea lui Atanasie din Paros de patriarhul Gavriil IV (1781)	246
8. Interzicerea cărții „Despre Împărtășirea continuă” de patriarhul Gavriil IV (aprilie 1785)	248

9. Recomandarea cărții „Despre Împărțășirea continuă” de patriarhul Neofit VII (1793)	253
10. Tomosul sinodal al patriarhului Grigorie V (august 1807)	255
11. Decizia sinodală a patriarhului Grigorie V (august 1819)	259

III

Controversa „colivelor” — apologie istorică Sfântul Atanasie din Paros

Arătare a adevărului tulburărilor din Sfântul Munte (1811–1812)	265
Prolog foarte scurt	265
I. că în Sfântul Munte cu cincizeci de ani în urmă pomenirile celor adormiți nu se făceau niciodată în zi de Duminică	266
II. despre când, cum și din ce timpuri au început unele ca acestea	267
III. despre faptul că aghiannaniții, punând în mișcare o prigoană, mulți au fost constrânși să plece din Schitul lor și să-și păzească astfel conștiința	270
IV. despre ce au făcut cei persecutați pentru siguranța lor, și despre prima „scrisoare” sinodală dată	273
V. că a fost trimisă și a treia „scrisoare”, diferită de cele două anterioare, și de către cine	278
VI. despre sinoade: ce este un sinod și cărora trebuie să ne supunem	281
VII. despre o anchetă și a patra „scrisoare” despre colive dată de patriarhul Sofronie	284
VIII. despre adevărata și reala reglementare canonică cu privire la pomeniri	287
IX. că aceste pomeniri și cele prin părțicele/miride au cea mai mare diferență între ele	291
X. care e rațiunea și cauza pentru care sunt împiedicate pomenirile morților în zi de Duminică și în sărbătorile Domnului	293

XI. că pomenirile morților sunt de doliu	298
XII. soluționare a tezelor opuse ale potrivnicilor . . .	302
XIII. că acest „decret” pe cât e de efectiv pentru cei care i se supun, pe atât de neefectiv și inactual este pentru cei care nu i se supun și îl contrazic . . .	311
XIV. despre tradiții/predanii	318
XV. că faptul de a nu se face pomenirile celor adormiți în zi de Duminică e o predanie a sfinților apostoli ai lui Hristos, adică un cuvânt veșnic	323
XVI. despre predanii mai trebuie vorbit în treacăt deplângând indiferența față de ele introdusă acum în Biserica lui Hristos într-un chip atât de lipsit de sfială	326
XVII. despre sfântul Macarie, episcopul Corintului, demonstrație că nu în chip corect, nici drept sunt respinse sfințenia și minunile lui plecând de la com- parația cu unii și de la niște presupuneri omenești .	335
Frânghia (1776–1780)	365
Prolog către cititori	365
Epilog sau mic tratat despre tradiții	374

IV

Controversa „colivelor” — apologie teologică Sfântul Nicodim Aghioritul

Mărturisire de credință sau foarte dreaptă Apologie (1807)	385
I. Preambul cu mărturisire de credință generală . . .	385
II. Despre colive	389
III. Despre pomenirile celor adormiți	391
IV. Despre privilegiile Duminicii	423
V. Că Domnul nostru a practicat meseria tâmplăriei .	428
VI. Despre istoria magilor	437
VII. Despre Taina dumnezeieștii Euharistii	444
Apologia duhovnicului Athosului, Ierotei (1807–1808)	461

V

Sfinții Nicodim Aghioritul și Atanasie din Paros
— o Apologie în două ediții și o dezbateră
despre motivul Întrupării

Nicodim Aghioritul, Apologie în apărarea notei despre Doamna noastră Născătoare de Dumnezeu pusă în cartea „Războiul nevăzut” (1801)	475
Scrisoare a lui Atanasie din Paros către Nicodim Aghioritul (20 iunie 1803)	503
Evghenios Vulgaris, <i>Theologikon</i> IV, 16	524